

Господарське право, господарсько-процесуальне право

УДК 346.34

Андрухів Євгенія Михайлівна

аспірантка

Львівського державного університету внутрішніх справ

Andrukhiv Yevheniia

Postgraduate Student of the

Lviv State University of Internal Affairs

Науковий керівник:

Мелех Любомира Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін

Львівський державний університет внутрішніх справ

**ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ» У ПРОЦЕСІ
РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В
УКРАЇНІ**

**THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF "LEGAL REGULATION"
IN THE PROCESS OF REGULATING ECONOMIC CONTRACTUAL
RELATIONS IN UKRAINE**

Анотація. Вступ. Будь-які відносини, що виникають у суспільстві потребують постійного правильного регулювання з метою якісного та ефективного їхнього існування та застосування на практиці. Таке регулювання має бути чітким та впорядкованим і саме правове регулювання тих чи інших відносин дозволяє належним чином існувати відповідним відносинам у правових рамках. Його наявність окреслює межі допустимої поведінки, відповідальність за неправомірну реалізацію відповідних

відносин, визначає правила роботи з такими відносинами та закріплює все це у тих чи інших нормативних актах.

В свою чергу відносини, які виникають при реалізації господарської діяльності не є виключенням із правила, тому договори, що укладаються з метою реалізації таких відносин також потребують належного регулювання. В правовій площині саме правове регулювання в змозі створити належну платформу для функціонування договірних зобов'язань у процесі реалізації господарської діяльності.

Відтак, враховуючи те, що правове регулювання відіграє значну роль у договірному процесі в сфері господарювання, постає необхідність у визначенні сутності, значення та місця самого поняття «правове регулювання» саме для відповідних договорів, не оминаючи при цьому реалії сьогодення.

Метою цього дослідження є розкриття підходів до розуміння сутності поняття «правове регулювання», а також аналіз місця та значення правильного розуміння відповідного поняття в процесі регулювання договірних відносин при реалізації господарських правовідносин.

Матеріали і методи. Матеріалами відповідного дослідження є: 1) наукові надбання зарубіжних, а також вітчизняних науковців, що мають певні напрацювання у науковому обґрунтуванні поняття «правове регулювання», а також у сфері відповідного регулювання як господарських правовідносин в цілому так і договорів, що укладаються у процесі регулювання таких відносин; 2) нормативно-правове забезпечення, яке направлене на здійснення правового регулювання договорів у сфері господарювання.

Під час опрацювання тематики цієї статті використовувалися наступні методи дослідження: методи аналізу, узагальнення, пояснення, індукція та дедуція з метою визначення дефініції поняття «правове

забезпечення» та «договір у господарських правовідносинах», їх характеристики та функцій; метод логічного узагальнення результатів з метою формулювання висновків щодо поставленої проблематики; методи спостереження та порівняння для розуміння наявної ситуації, щодо здійснення правового регулювання договорів в процесі реалізації господарських діяльності.

Результати. У науковій статті досліджено дефініції поняття «правове регулювання» та розглянуто ряд наукових визначень, що надаються поняттю «договір у господарських правовідносинах». Розкрито особливості правового регулювання договорів, що укладаються у господарських правовідносинах, з точки зору законодавчого закріплення. З'ясовано місце, значення та сутність правового регулювання для вищенаведених договорів. Визначено особливості правового регулювання відповідних договорів у воєнний час. Окреслено ряд прогалів у правовому регулюванні господарських правовідносин в частині укладення договірних зобов'язань.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу, щодо удосконалення правового регулювання договорів у сфері господарювання, оскільки таке регулювання сприяє розвитку господарської діяльності в Україні в цілому. Таке удосконалення надасть змогу сторонам договору бути впевненішими в укладених зобов'язаннях, а суб'єктам господарських відносин, що лише планують укладення відповідних договорів без вагань їх укласти.

Ключові слова: *правове забезпечення, договір у господарських правовідносинах, нормативно-правовий акт, господарські правовідносини.*

Summary. *Introduction. Any relations that arise in society need constant accurate regulation to ensure their high-quality and effective existence as well as practical usage. Such regulation must be clear and ordered, and precisely legal*

regulation of certain relations allows the corresponding relations to exist properly within the legal framework. Its presence outlines the limits of permissible behavior, determines responsibility for the improper implementation of relevant relations, establishes rules for working with such relations, and enshrines mentioned in certain normative acts.

In turn, relations that arise during the implementation of economic activities are not an exception to the rule, therefore, contracts concluded to implement such relationships also require proper regulation. In the legal field, legal regulation is capable of creating an appropriate platform for the functioning of contractual obligations in the process of implementing economic activities.

Therefore, considering the significant role of legal regulation in the contractual process in the business field, there is a need to define the essence, meaning, and scope of the concept of "legal regulation" for the mentioned contracts, while also acknowledging present-day realities.

The purpose of this study is to reveal different approaches to understanding the essence of the "legal regulation" concept, as well as to analyze the scope and significance of the accurate understanding of this concept within the regulation of contractual relations while implementing economic legal relationships.

Materials and methods. The materials of the relevant research are: 1) scientific assets of foreign as well as internal scientists who have contributed to the scientific justification of the concept of "legal regulation", as well as to the regulation of economic legal relationships and contracts that are concluded in the process of regulating such relations; 2) legislative support aiming to implement the legal regulation of contracts in the business field.

The following research methods were used during the exploring of the topic of this article: methods of analysis, generalization, explanation, induction and deduction in order to determine the definition of the concept of "legal support" and "contract in economic legal relations", their properties and functions; the method of logical generalization of the results aimed at formulating conclusions

regarding the stated problems; methods of observation and comparison to understand the current situation regarding the implementation of legal regulation of contracts in the process of conducting economic activities.

Results. The scientific article examines various definitions of the "legal regulation" concept and provides a scientific definition of the "contract in economic legal relations" concept. The article explores the peculiarities of legal regulating contracts in economic legal relationships from the perspective of legislative enactment. The role, meaning, and essence of the legal regulation for the above contracts have been clarified. The peculiarities of the legal regulation of the mentioned treaties in wartime have been determined. The article outlines several gaps in the legal regulation of business relations related to entering into contractual obligations.

Prospects. In further scientific research, it is proposed to focus on improving the legal regulation of contracts in the business field, since such regulation contributes to the development of economic activity in Ukraine. Such an improvement will enable the parties to the contract to be more confident in their concluded commitments as well as facilitate the conclusion of contracts for those planning to enter into them.

***Key words:** legal provision, business contract, normative legal act, business legal relations.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки наявність договірних відносин як у міжнародному правовому полі так і у національному праві у сфері господарювання є надзвичайно розповсюдженим явищем. Відтак, якісне правове регулювання таких відносин є не що іншим як стійкою платформою для їх надійного функціонування. Тому при створенні такої якісної платформи необхідно в першу чергу розібратися із сутністю поняття «правове регулювання», його особливостями у сфері господарювання та розглянути ефективність

останнього у національній правовій площині. Ось чому важливим завданням у практичній сфері використання договорів, що регулюють господарські правовідносини є правильне розуміння сутності правового регулювання, його ефективне створення та застосування на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідне питання досліджувалося рядом науковців, серед яких: Тарахонич Т.І. [1; 6; 7], Чемодурова А. [2], Куракін О.М. [3], Ваньчук І.Д. [4], Кравчук С.Й. [5], Наконечна А. [8], які у своїх наукових напрацюваннях звертали увагу на дослідження дефініції поняття «правове регулювання», його особливостей та значення; Мокієнко Т.В.[11], Прийдак Т.Б. [11], Ліпський Р.В. [11], Пшенічнова З.І. [10], Леонтєва Л.В. [12], Загрима А. [14], Байда Б. [19], Левицька О. [19] та інші, які у своїх роботах розкривають визначення та регулювання договорів у сфері господарювання.

Також, у наукових працях Леги О.В. [22], Яловеги Л.В.[22], Прийдака Т.Б. [22] Берназ-Лукавецької О.М. [21] простежується дослідження правового регулювання договорів в цілому, що безпосередньо стосується і договорів, які укладаються для регулювання господарських правовідносин у невизначений період для України, у період війни.

Цілі статті полягають у розкритті дефініції поняття «правове регулювання», встановлення його зв'язку із договірними зобов'язаннями в сфері господарювання, аналізі діючого регулювання договорів у сфері господарювання.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення у пізнавальному процесі відводиться поняттям.

Вивчаючи правову дійсність, правове життя різноманітні правові явища та процеси, науковці базуються на фундаментальних правових поняттях, які також не можуть залишатися незмінними, сталими впродовж тривалого періоду часу.

Правові поняття – це змістовні наукові абстракції, які в концентрованій формі виражають накоплені знання про державу та право [1, с. 10].

Термін «правове регулювання» теж є правовим поняттям, що на постійній основі використовується у юриспруденції.

Для початку необхідно визначити значення терміну «правове регулювання». Існує безліч варіантів тлумачення цього поняття. Так, на думку А.М. Куліша, «правове регулювання – це здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування останніх.

Дуже схожі визначення цього поняття дають В.В. Копейчик та Г.О. Саміло. Автори підручника «Загальна теорія держави та права» за редакцією В.В. Копейчикова під правовим регулюванням розуміють дію права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права. За Г.О. Саміло правове регулювання «це вплив права на суспільні відносини за допомогою спеціальних юридичних засобів, переважно норм права» [2, с. 263].

С.С. Алексєєв висвітлює правове регулювання як юридичний вплив на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою права й всієї сукупності правових засобів.

Згідно з уявленнями К. Кульчара: «Встановлюючи визначені правила поведінки й забезпечуючи дієвими засобами їх дотримання громадянами, держава тим самим регулює, тобто підкоряє правилам, суспільні відносини» [3, с. 10].

Враховуючи вищенаведене можна зазначити наступне.

На сьогодні серед науковців відсутня єдність позицій стосовно визначення сутності й поняття правового регулювання. Наразі загальноприйнятими вважаються два основних підходи до розуміння сутності досліджуваного правового явища: широкий, за якого до

компонентного складу правового регулювання належать усі форми впливу на свідомість і поведінку суб'єктів права, тобто передбачається застосування всіх нормативних та індивідуальних юридичних засобів для упорядкування суспільних відносин; вузький, за якого упорядкування суспільних відносин здійснюється за допомогою застосування виключно нормативних юридичних засобів, тобто механізму правового регулювання. В основу цих підходів покладено позиції науковців щодо питання про співвідношення предмета правового регулювання і предмета правового впливу або, відповідно, юридичних засобів [4, с. 8].

Крім вищенаведеного необхідно також звернути увагу на наступне.

На думку Сарновської С.О., саме з моменту видання нормативно-правового акта здійснюється правове регулювання суспільних відносин [5, с. 33].

Прихильником такої думки також виступає Л. С. Явич, про ще йде мова у науковій статті Тарахнович Т.І. «Ефективність правового регулювання». Також у цій статті розкривається думки і протилежні вищенаведеним, щодо моменту з якого здійснюється правове регулювання відповідних відносин.

Відтак, з метою ознайомлення із прикладом такої протилежної думки звернімо увагу на наступне.

Дещо іншої точки зору дотримуються А. М. Вітченко та Ю. К. Толстой, які вважають, що норма права починає регулювати поведінку суб'єктів не з моменту видання норми права, а з часу настання юридичних фактів, передбачених даною нормою [6, с. 82].

Вищенаведена позиція науковців є достатньо цікавою, проте варто зазначити, що попри відсутність настання тих чи інших юридичних фактів, нормативно-правовий акт, діючи ще до їхнього настання вже створює певні правила поведінки, які навіть потенційні суб'єкти тих чи інших відносин можуть завчасно побачити як регулюватимуться їхні відносини.

Підтримуючи думку науковців, які схиляються до визначення початку правового регулювання з моменту видання нормативно-правового акта, варто також зазначити, що ефективність правового регулювання залежить саме від його закріплення у положеннях нормативних актів, які мають юридичну силу, створюючи при цьому загальноприйнятний характер тих чи інших відносин, здійснюючи забезпечення їхнього виконання та гарантуючи притягнення до відповідальності тих, хто порушує відповідні правовідносини.

В юридичній літературі виділяють декілька критеріїв виміру дієвості правового регулювання, а саме:

- цінність правового регулювання;
- економність правового регулювання;
- ефективність правового регулювання [7, с. 11].

Виходячи із загального поняття цінності, можна стверджувати, що цінність правового регулювання зумовлюється і характеризується його позитивною роллю у задоволенні людських потреб та інтересів. Її виявлення потребує з'ясування двох основних питань: по-перше, що становлять потреби й інтереси суб'єкта (індивіда, групи, класу, всього суспільства), які задовольняються цим регулюванням; по-друге, в чому полягають ті властивості, через які воно здатне задовольнити такі потреби та інтереси. Отже, і цінність правового регулювання може бути розкрита, передовсім, в рамках потребового підходу [8, с. 227].

На основі потреб та інтересів формується певна мета, яка реалізується шляхом виконання відповідних завдань в різних сферах суспільних відносин. Цінність розкривається через взаємозв'язок, який існує між предметами (матеріальними чи духовними, природними чи суспільними) та людиною. Цінність правового регулювання виступає засобом вирішення важливих проблем сучасності, оновлення суспільства, надає суспільству рис упорядкованості, цивілізованості, забезпечує функціонування

різноманітних соціальних інститутів). За допомогою права здійснюється регулювання суспільних відносин, шляхом встановлення прав та обов'язків суб'єктів, в яких зацікавлені як окремі індивіди, так і суспільство в цілому на даному історичному етапі розвитку [7, с. 11].

Економність визначається шляхом врахування витрат (предметно-речових, грошових, часових, кадрових, фізично-людських та інших), пов'язаних з досягненням певного результату правового регулювання [2, с. 266].

Критерієм оцінки ефективності правового регулювання є співвідношення мети правового регулювання та реальних результатів правового регулювання.

Термін «ефективність» у перекладі означає результат, наслідок якогось явища. В юридичній літературі більшість науковців розкривають ефективність правового регулювання через таку категорію як цілі, зазначаючи, що це ступінь практичного досягнення цілей, які мали на увазі правовстановлюючі органи (законотворчі, правотворчі), приймаючи, змінюючи чи відмінюючи відповідні норми права, відтворені в тих чи інших нормативно-правових актах при мінімальних затратах на їх видання. Досягнення мети правового регулювання знаходить відображення в отриманні тих чи інших соціальних результатів: ступінь задоволення соціальних потреб та інтересів, формування та наявність певних соціальних станів (суспільний порядок і злагода, благополуччя, ступінь збереження та стабільного оптимального розвитку суспільства) тощо.

О.Ф. Скакун під ефективністю механізму правового регулювання розуміє міру досягнення очікуваного результату правового регулювання, тобто співвідношення між усталеною метою правового регулювання суспільних відносин і реальними результатами [7, с. 12].

Оскільки сутність правового регулювання можна визначити через сукупність вищенаведених критеріїв, а саме цінності, економності та

ефективності, варто зазначити, що дефініція відповідного поняття має чимале смислове навантаження та займає значне місце у регулюванні суспільних відносин.

Специфічною властивістю правового регулювання, що впливає із сутності самого регулятора – права, є його забезпеченість державою. Саме держава уповноважує органи публічної влади на створення нормативно-правових актів та інших джерел права, здійснення їх постійного оновлення та однакового застосування, забезпечення засобами примусу тощо. Держава є головним (хоча, безумовно, й не єдиним) суб'єктом системи правового регулювання, встановлює переважну більшість правил гри у цій сфері на рівнях правотворчості та правозастосування. Зазначене вимагає виокремлення такого поняття, як державно-правове регулювання суспільних відносин.

Об'єктом державно-правового регулювання є поведінка людей та їх об'єднань у суспільстві, яка в силу своєї соціальної значущості регулюється державою шляхом закріплення в законодавстві правил її регламентації (норм права). Водночас держава через закріплення та забезпечення норм права не лише впорядковує поведінку людей, а й здійснює вплив на їхню свідомість і психіку (державно-правовий вплив).

Предметом державно-правового регулювання є такі суспільні відносини, впорядкування яких є можливим і водночас доречним саме за допомогою юридичних засобів [9, с. 18].

Саме забезпеченість правового регулювання державою дозволяє говорити про вагоме місце, яке правове регулювання займає у правовій системі України як для розвитку держави в цілому так і для тих чи інших суспільних відносин, що виникають в українському суспільстві зокрема.

Господарські відносини в цілому також потребують відповідного правового регулювання, що забезпечується державою, в тому числі в частині договірних зобов'язань у відповідній сфері, зокрема.

Перехід України до ринкової економіки сприяв розширенню сфери застосування договору як засобу регулювання та опосередкування товарно-грошових відносин у суспільстві, зокрема у сфері господарської діяльності. Цінність господарського договору набула нового значення, результатом якого стало підвищення його ролі в регулюванні господарських відносин, поєднання в ньому приватних та публічних інтересів, юридичних та економічних аспектів, здатність сприяти вирішенню соціальних завдань та усувати протиріччя між суб'єктами господарювання у процесі здійснення господарської діяльності [10, с. 909].

Відтак, договори у сфері господарювання є надзвичайно важливими, оскільки саме вони є вагомим регулятором господарських правовідносин.

Питання, щодо договірних відносин частково визначається Цивільним кодексом (ЦК) та Господарським кодексом (ГК) України [11].

З метою правильного розуміння усіх аспектів правового регулювання договорів у господарських правовідносинах варто звернути увагу на наступне.

Поняття «господарський договір» законодавством України не визначене [12, с. 117]. Проте у ч. 7 ст. 179 ГК України зазначається, що господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів. Така норма ще раз продемонструвала домінування «цивільістичного походження договору». Таку позицію підтримує частина сучасних представників господарського права, зазначаючи, що господарській договір є різновидом цивільно-правової угоди, тобто за своєю природою є погодженою дією двох або більше сторін, спрямованою на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 202, 626 ЦК України), на нього поширюються загальні положення Глави 16, 47-53 та інші положення ЦК

України щодо угод (зобов'язань) у разі, якщо вони не суперечать положенням господарського законодавства України [13, с. 21-22].

Загрима Артур у своїй науковій статті «Господарське договірне право як правовий інститут» зазначає наступне: «Зокрема, вадою Господарського кодексу є відсутність легального визначення господарського договору. На мою думку, відсутність елементарного правового закріплення визначення господарського договору створює подає поганий імідж для всієї галузі, оскільки що казати про інші господарські договірні визначення, що повинні бути законодавчо врегульовані для того, щоб суб'єкт договірних відносин міг вільно на них посилається у разі виникнення конкретного спору з конкретного питання» (14, с. 96).

Тому, варто зазначити, що таке правове регулювання вищенаведеного терміну є в певній мірі недоліком, оскільки саме чітке юридичне закріплення правових термінів у нормативних актів дозволяє уникнути непорозумінь, з приводу суті того чи іншого питання, пов'язаного із відповідним терміном.

Крім цього необхідно звернути увагу що один із раніше наведених кодексів продовж вже довгого періоду часу піддається критиці як регулятор господарських договорів в цілому так і договорів у даній сфері зокрема, що не покращує стабільність та надійність правового регулювання у вищенаведеному аспекті.

Господарське право України, в сучасному розумінні, почало розвиватися після 1991 року, а Господарський кодекс України (далі в тексті – ГК України) вперше в її історії був прийнятий 16 січня 2003 року і набув чинності з 1 січня 2004 року. Проте відразу після його прийняття почалася дискусія про те, чи потрібен він взагалі і чи слід відмовитись від цього «дуалізму права» і повернути господарські норми в Цивільний кодекс України (далі в тексті – ЦК України) [15, с. 145].

Не поринаючи в деталі дискусії, необхідно визнати, що чинний Господарський кодекс України потребує реформування, адже

п'ятнадцятирічний досвід його застосування як регулятивного акта висвітлив такі слабкі сторони, як недосконалість загальних положень, мала інформативність та недостатня регулятивна сила, низький рівень використання, а також бланкетність окремих норм. Також у ньому є конкуренція норм з Цивільним кодексом України та законами України [16, с. 117].

Резнікова В.В. у своїй науковій статті «Скасування Господарського кодексу України: спосіб ефективної модернізації правового регулювання господарської діяльності чи дестабілізуючий фактор для сфери господарювання» виокремлює ряд критеріїв чому саме варто залишити Господарський кодекс України проте з певним доповненням, модернізацією. В заключення цьому автор статті зазначає наступне: «А отже, не скасування Кодексу, а його якісне оновлення має стати пріоритетним напрямом модернізації господарського законодавства.» [17, с. 112].

Дерев'яно Б.В. у своїй науковій статті «Діяльність регулювання відносин в економіці Господарським кодексом: зарубіжний досвід» з приводу скасування Господарського кодексу України висловив наступну думку: « На сьогодні користуючись нестабільністю у державі, окремі вчені і чиновники знову повели мову про необхідність скасування ГК України. Як уже наголошувалося, один із головних аргументів проти ГК України формулюється висловом «із двома кодексами нас Європа не зрозуміє», який в усній формі висловлюється окремими народними депутатами і чиновниками. На це слід відповісти наявністю чинних комерційних кодексів у наступних європейських державах: Австрія, ФРН, Іспанія, Португалія, Франція, Латвія, Ліхтенштейн, Люксембург, Словаччина, Туреччина, Естонія; Господарського (економічного) кодексу у Королівстві Бельгія; нещодавно (29 жовтня 2015 року) було прийнято Підприємницький кодекс Республіки Казахстан. Казахстанський кодекс є першим кодексом такого виду (без урахування українського) на території колишнього СРСР. Для

об'єктивності слід назвати відомі європейські країни, в яких на сьогодні відносини в економіці регулюються на основі цивільних кодексів. Це Італія, Нідерланди, Швейцарія і Російська Федерація. У цих країнах і відносини між людьми, і відносини між суб'єктами економіки регулюються спеціальним законодавством на основі норм достатньо великих за обсягом, а тому відносно незручних у користуванні, цивільних кодексів. Практики, економісти і юристи із цих держав часто нарікають на незручності у застосування положень цивільних кодексів для регулювання відносин в економіці [18, с. 79-80].

Так чи інакше, наявність Господарського кодексу України станом на сьогодні містить в собі правові норми, які можливо хоч і не в повній мірі охоплюють правове регулювання договорів у сфері господарювання, проте все-таки містять ряд наявних, що позитивно впливає на правове регулювання. Не можна також заперечувати, що удосконаленню такого регулювання немає меж, тому враховуючи деякі проблемні питання, що виникають є необхідність у їх удосконаленні.

Крім наявності кодифікованих актів серед нормативно-правових актів є й такі, які теж регулюють укладення договорів у сфері господарювання.

Зокрема питання договорів, які укладаються з метою регулювання господарської діяльності частково регулюються наприклад Законами України «Про підприємництво», «Про публічні закупівлі», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про захист економічної конкуренції», «Про ринок електричної енергії» та ін.

Кабінет Міністрів України, уповноважені ним або законом органи виконавчої влади можуть рекомендувати суб'єктам господарювання орієнтовні умови господарських договорів (примірні договори), а у визначених законом випадках – затверджувати типові договори. [19, с. 347].

Крім всього вищенаведеного, не варто також забувати про реалії сьогодення, які полягають у введенні на території України у зв'язку із вторгнення російської федерації воєнного стану.

Ще у 2016 році Прохоренко М.М. у своїй науковій статті «Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період» зазначив наступне: «Ми погоджуємося із думкою, що особливості організації та здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану не повною мірою розроблені чинним законодавством України і вимагають доопрацювання з метою забезпечення взаємодії всіх ланок даної юридичної конструкції [20, с. 156]».

Під час дії воєнного стану в Україні економіка нашої держави поставлена на паузу. На сьогоднішній день в нашій державі немає жодної галузі, яка б не постраждала від вторгнення Росії в Україну. Договірні відносини не є виключенням [21, с. 527].

Однією з особливостей підприємницької діяльності є наявність ризиків економічних негативних результатів такої діяльності. Безпека договірних відносин завжди залежить від багатьох чинників, як зовнішніх, таких як загальноекономічна ситуація, курс валют, політична стабільність, так і внутрішніх – неблагонадійність конкретного контрагента, несподівані фінансові проблеми в нього. Через воєнну агресію росії щодня доводиться пристосовуватись до нових правил і функціонувати в нових реаліях. Суттєвих змін зазнали й договірні відносини [22, с. 42].

Таке пристосування є обов'язковим, адже без нього господарська діяльність зазнає ще більших втрат, яких і так з початку війни стало чимало враховуючи, зокрема фізичну неможливість деяких сторін відповідних договорів виконати договірні зобов'язання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищенаведене, варто зазначити, що правильний підхід до розуміння поняття «правове регулювання» є першим кроком на шляху до якісного

функціонування правової системи держави в цілому. У свою чергу, наявність різних підходів щодо розуміння такого поняття лише заплутує у визначенні цінності останнього.

Важливість надання визначення відповідному терміну є великою, оскільки наявність останнього дозволяє регулювати ті чи інші відносини ще до моменту виникнення останніх, встановлюючи рамки їх допустимої реалізації.

Відтак, для того, аби те чи інше поняття використовувалося належним чином у всіх галузях права, підлягало однакоому розумінню його смислового навантаження, цікавою вбачається думка щодо необхідності закріплення такого поняття у відповідних парових нормах, які вже мають юридичну силу та сталий характер, адже наукова доктрина створює лише поле для роздумів, проте не дозволяє визначити ту чи іншу думку як загальноприйнятту .

Оформлення господарських відносин шляхом укладення договору теж потребує належного існування правового регулювання питань, що виникають. Враховуючи той факт, що у даній статті визначення правового регулювання полягає в першу чергу у створенні нормативної бази для тих чи інших відносин, правове регулювання стає ще більш ціннішим для правової системи держави у сфері господарювання. Саме якісна нормативна база, яка регулює ті чи інші відносини є фундаментом для розвитку України.

Наразі правове регулювання договорів у господарських правовідносин містить певні недоліки, починаючи з дефініції таких договорів, якої на законодавчому рівні не встановлено, питань щодо необхідності у наявності нормативних актів, які станом на сьогодні регулюють процедуру укладення таких договорів на шляху до вступу у Європейський Союз, завершуючи особливостями їх регулювання у надзвичайно важкий період для України, період війни.

Оскільки господарська діяльність завжди є перспективною галуззю, що впливає на розвиток України, перегляд наявних законодавчих норм, які

містять правове регулювання договірних зобов'язань залишається фактором, що впливає на подальший розвиток держави, особливо в період війни.

Література

1. Тарахонич Т.І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії. *Часопис Київського університету*. 2009. № 4. С. 10-14.
2. Чемодурова А. Правове регулювання та його ефективність у сучасному світі. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 262-266.
3. Куракін О.М. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища. *Держава та регіони*. 2013. № 3 (41). С. 10-15.
4. Ваньчук І.Д. Поняття й сутнісні ознаки правового регулювання суспільних відносин: сучасний погляд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 32, Т.1. С. 7-10.
5. Кравчук С.Й. Теоретико-правові аспекти регулювання суспільних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 69. С. 31-36.
6. Тарахнович Т.І. Ефективність правового регулювання. *Наукові записки*. 2004. Т. 26. С. 82-84.
7. Тарахонич Т.І. Ефективність правового регулювання (питання теорії). *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 11-17.
8. Наконечна А. Ефективність впливу правового регулювання на задоволення людських потреб та інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 227-231.
9. Смородинський В.С. Роль держави у правовому регулюванні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 17-28.

10. Пшенічнова З.І., Севастьянова А.Ю. Місце господарського договору у системі господарського права значення та ознаки. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 908-911.
11. Мокієнко Т.В., Прийдак Т.Б., Ліпський Р.В. Господарські договори: сутність, значення, види та порядок укладання. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2019/57.pdf (дата звернення: 04.03.2024).
12. Леонтєва Л.В. Поняття й види господарських договорів за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 117-119.
13. Ільченко Г. Співвідношення понять «цивільний договір» та «господарський договір». *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 20-23.
14. Загрима А. Господарське договірне право як правовий інститут. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 94-95.
15. Золотарьова О. Щодо проблеми скасування Господарського кодексу України. *Юридичний вісник*. 2022. № 5. С. 145-153.
16. Полюхович С. До питання про реформування (рекодифікацію) господарського законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 117-122.
17. Резнекова В.В. Скасування Господарського кодексу України: спосіб ефективної модернізації правового регулювання господарської діяльності чи дестабілізуючий фактор для сфери господарювання? *Право та інновації*. 2016. № 2(16). С. 110-112.
18. Дерев'янка Б.В. «Доцільність регулювання відносин в економіці Господарським кодексом: зарубіжний досвід. *Форум права*. 2016. № 2. С. 77-82.
19. Байда Б., Левицька О. Укладання договорів, що породжують господарські зобов'язання. *Вісник Національного університету*

"Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. 2017. № 865. С. 373-378. URL: <http://surl.li/rmjfi> (дата звернення: 11.03.2024).

20. Прохоренко М.М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. *Юридичний вісник*. 2016. № 2(39). С. 151-161.
21. Берназ-Лукавецька О.М. Проблемні питання виконання окремих видів договорів в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 527-529.
22. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Договірна політика та податкові ризики в умовах невизначеності. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 3(03). С. 41-46.

References

1. Tarakhonych, T.I. (2009). Pravove rehuliuвання ta pravovyi vplyv yak yurydychni katehorii [Legal regulation and legal influence as legal categories]. *Chasopys Kyivskoho universytetu*, 4, 10-14 [in Ukrainian].
2. Chemodurova, A. (2020). Pravove rehuliuвання ta yoho efektyvnist u suchasnomu sviti [Legal regulation and its effectiveness in the modern world]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 4, 262-266 [in Ukrainian].
3. Kurakin, O.M. (2013). Poniattia i zmist normatyvno-pravovoho rehuliuвання yak yurydychnoho yavyscha [The concept and content of normative and legal regulation as a legal phenomenon]. *Derzhava ta rehiony*, 3 (41), 10-15 [in Ukrainian].
4. Vanchuk, I.D. (2015). Poniattia y sutnisni oznaky pravovoho rehuliuвання suspilnykh vidnosyn: suchasnyi pohliad [Concepts and essential features of legal regulation of social relations: a modern view]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 32 (1), 7-10 [in Ukrainian].

5. Kravchuk, S.I. (2022). Teoretyka-pravovi aspekty rehuliuвання suspilnykh vidnosyn [Theory-legal aspects of social relations regulation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 69, 31-36 [in Ukrainian].
6. Tarakhnovych, T.I. (2004). Efektyvnist pravovoho rehuliuвання [Effectiveness of legal regulation]. *Naukovi zapysky*, 26, 82-84 [in Ukrainian].
7. Tarakhonych, T.I. (2010). Efektyvnist pravovoho rehuliuвання (pytannia teorii) [Effectiveness of legal regulation (question of theory)]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 11-17 [in Ukrainian].
8. Nakonechna, A. (2020). Efektyvnist vplyvu pravovoho rehuliuвання na zadovolennia liudskykh potreb ta interesiv [The effectiveness of the influence of legal regulation on the satisfaction of human needs and interests]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 10, 227-231 [in Ukrainian].
9. Smorodynskyi, V.S. (2013). Rol derzhavy u pravovomu rehuliuванні [The role of the state in legal regulation]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*, 25, 17-28 [in Ukrainian].
10. Pshenichnova, Z.I., & Sevastianova, A.I. (2018). Mistse hospodarskoho dohovoru u systemi hospodarskoho prava znachennia ta oznaky [The place of the business contract in the system of business law, meaning and signs]. *Molodyi vchenyi*, 11 (63), 908-911 [in Ukrainian].
11. Mokiienko, T.V., Pryidak, T.B., & Lipskyi, R.V. (2019). Hospodarski dohovory: sutnist, znachennia, vydy ta poriadok ukladannia [Business contracts: essence, meaning, types and procedure of conclusion]. *Efektivna ekonomika*, 4. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/57.pdf [in Ukrainian].
12. Leontieva, L.V. (2016). Poniattia y vydy hospodarskykh dohovoriv za zakonodavstvom Ukrainy [Concepts and types of economic contracts

- according to the legislation of Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo*, 4, 117-119 [in Ukrainian].
13. Ilchenko, H. (2017). Spivvidnoshennia poniat «tsyvilnyi dohovir» ta «hospodarskyi dohovir» [The relationship between the concepts of "civil contract" and "business contract"]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 2, 20-23 [in Ukrainian].
 14. Zahryma, A. (2017). Hospodarske dohovirne pravo yak pravovyi instytut [Commercial contract law as a legal institution]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 12, 94-95 [in Ukrainian].
 15. Zolotarova, O. (2022). Shchodo problemy skasuvannia Hospodarskoho kodeksu Ukrainy [Regarding the problem of canceling the Economic Code of Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk*, 5, 145-153 [in Ukrainian].
 16. Poliukhovych, S. (2019). Do pytannia pro reformuvannia (rekodyfikatsiiu) hospodarskoho zakonodavstva Ukrainy [To the issue of reforming (recodification) economic legislation of Ukraine]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 11, 117-122 [in Ukrainian].
 17. Rezniekova, V.V. (2016). Skasuvannia Hospodarskoho kodeksu Ukrainy: sposib efektyvnoi modernizatsii pravovoho rehuliuвання hospodarskoi diialnosti chy destabilizuiuchy faktor dlia sfery hospodariuvannia? [Repeal of the Commercial Code of Ukraine: a way to effectively modernize the legal regulation of economic activity or a destabilizing factor for the sphere of business?]. *Pravo ta innovatsii*, 2(16), 110-112 [in Ukrainian].
 18. Derevianko, B.V. (2016). Dotsilnist rehuliuвання vidnosyn v ekonomitsi Hospodarskym kodeksom: zarubizhnyi dosvid [The expediency of regulating relations in the economy by the Economic Code: foreign experience]. *Forum prava*, 2, 77-82 [in Ukrainian].
 19. Baida, B., & Levytska, O. (2017). Ukladannia dohovoriv, shcho porodzhuut hospodarski zoboviazannia [Conclusion of contracts giving rise to economic obligations]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*.

Seriia: Yurydychni nauky, 865, 373-378. Retrieved from <http://surl.li/rmjfi> [in Ukrainian].

20. Prokhorenko, M.M. (2016). Pravove rehuliuвання hospodarskoi diialnosti ta hospodarskykh vidnosyn v osoblyvyi period [Legal regulation of economic activity and economic relations in a special period]. *Yurydychnyi visnyk*, 2(39), 151-161 [in Ukrainian].
21. Bernaz-Lukavetska, O.M. (2022). Problemni pytannia vykonannia okremykh vydiv dohovoriv v umovakh voiennoho stanu [Problematic issues of the implementation of certain types of contracts in the conditions of martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 7, 527-529 [in Ukrainian].
22. Leha, O.V., Yaloveha, L.V., & Pryidak, T.B. (2022). Dohovirna polityka ta podatkovyi ryzyky v umovakh nevyznachenosti [Contract policy and tax risks in conditions of uncertainty]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 3(03), 41-46 [in Ukrainian].